

... - зняття політики, державної влади. В революційні ж періоди сама історія, логіка подій
... армію впритул до політики, і все, що проходить у суспільстві в цей час, гласно або негласно,
... або побічно співставляється з наявністю озброєної сили позицією армії» [1]. Події в Росії, в
... 1991 та жовтні 1993 років підтвердили дану точку зору.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Афонін Е.А. Становлення Збройних Сил України: соціальні та соціально-психологічні
... НАН України, Ін-т соціології: Відп. ред. Л.В.Сохань, Л.Ф.Бурлачук. – К.: Інтерграфік, 1994.
2. Армия и общество / Сост. и общ. ред. Чалдымова Н.А. и Черкасенко А.И. – М.: Прогресс,
...
3. Варій М.Й. Морально-психологічний стан військ, його оцінка та підтримка на високому
... Монографія. Відп. ред. Л.В.Сохань, Л.Ф.Бурлачук. – Л.: ВВП ДУ «ЛП», 1996.
4. Война и армия: Философско-социологический очерк / Под. ред. Д. А.Волкогорова,
... С.А.Тюшкевича. – М.: Воениздат, 1977.

Л. МАЗУР

СПЕЦИФІЧНІ РИСИ ВІТЧИЗНЯНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

*Аналізується залежність здоров'я нації і формування установки на здоровий спосіб
життя в Україні від особливостей соціальної психіки. Акцентується увага на небезпеці
самолікуванням.*

*Анализируется зависимость здоровья нации и формирования установки на здоровый
образ жизни в Украине от особенностей социальной психики. Акцентируется внимание на
опасности самолечения.*

*The depending health of the nation and formation attitude to health lifestyle and particularities of
the social mentality are analyzed in this article. The main attention concentrate on danger of the
self-treatment.*

Будучи за глибинною своєю сутністю явищем космічним, кожна нація обіймає своє „місце під
небом” і представляє у світовій співдружності країн і народів, своє індивідуальне „обличчя”. Серед
їх особливих рис, тих, що виокремлюють її з-поміж „інших”, є такі, що роблять її об'єктом
завваження, заздощів чи захоплення, а є й такі, від яких можна було б безболісно позбутися, не
втрапивши при цьому своєї самості і привабливості іміджу. Однак зробити цього ніхто не зможе, бо
як ті, так і інші національні відмінності є закладеними в етносі на рівні „колективного несвідомого”.
Обов'язково виражаючись, вони є „вродженими”, зашифрованими і закодованими у „соціалній
конструкції” нації, а відтак – „відшкрябати” і відкинути їх просто не можливо.

Та, зрештою, мабуть і потреби в цьому нема, бо й ті риси, які зазвичай вважаються
„негативними”, можуть бути цікавими етнічному оточенню і надавати нації якогось особливого
чару. А, зважаючи на взаємозв'язки і взаємозалежності цивілізацій і культур, – брати участь у
забезпеченні їх соціодинаміки. До прикладу, знаменита загадковість „руської душі”, під
впливом якого чар якої значною мірою підпадають і українці, з одного боку, робить національне буття
раціональним і невлаштованим, з іншого ж – приваблює деякі європейські нації, які живуть „в
душі одного тільки розуму”. За такою, чи подібної до неї „екзотикою” мешканці „європейського
світу” готові їхати на край світу.

Отже, не намагаючись таких „дивацтв” позбутися, на них треба, тим не менше, постійно
вважати і намагатися інколи їх негативну дію нейтралізувати, пробувати виробляти по відношенню
до них певні стрими і противаги.

Стосовно конкретно українства, то з-поміж багатьох специфічних рис його національного
характеру так само є такі, що забезпечують його оптимальне самовідтворення, а є й
такі, ті, що, не просто йому „нічого не додають”, а навпаки, за відсутності альтернатив, можуть
внести його до цілковитого виродження. До цієї другої категорії крім сумнозвісної „жіночності”,
яка виражається у розслабленості і розніженості національного характеру, слід віднести й
„простоту”, а точніше „первородну” наївність, *sancta simplicitas* „української душі”. Вона знаходить
своє прояв, зокрема, у тому, що всі назагал – і дорослі, і малі – українці абсолютно переконані, що
„все само по собі зробиться”, що всі народи і нації світу повинні ними опікуватися,

рятувати, „витагати з болота” тощо, що всі їм щось „винні” і тільки вони „самі собі нічого не винні”, а головне – що „хтось” більше зацікавлений в тому, щоб у них „все було добре”, ніж вони самі.

Геніально вхопивши таке споживацьке ставлення не тільки до „світового співтоариства”, а й до соціального часу, Євген Маланюк писав: „Це не анекдота, а факт, що існує один демократичний еміграційний діяч, який... при кожній нагоді повторює: час за (не на, а за) нас працює”(10. С.124).

Щоби (на цей раз вже с в і д о м о) не підігрівати цікавість до ще однієї негативної риси національної ментальності, а саме: схильності „шукати крайнього” і „перекладати з хворої голови на здорову”, мусимо визнати, що такі „діячі” існують не лише в екзилі. „В межах ойкумени” їх також „хоч гать гати”, їх є „легіон” і зустрічаються вони як серед економістів, так і юристів, як серед політиків, так і освітян. А як коментар до сказаного Є. Маланюком, мусимо зауважити, що будь-яке намагання експлуатувати час, бажання змусити його вирішувати якісь проблеми з а с е б е, може зіграти з тим, хто такі підходи практикує, злий жарт. В один „прекрасний день” він може спрацювати і не „на” і не „за”, а „п р о т и”, проти того, хто не захотів стати його господарем, не збагнув його вимоги і не зміг відповісти на його виклики.

Оскільки такі підходи не раз давали свої прогірклі плоди, ми можемо дійти висновку, що ілюзії, ніби в часі щось вирішується с а м о п о с о б і, можуть виникати лише у людей, які в плані індивідуального чи соціального самоутвердження серйозно ніколи не працювали. Не роблячи проблемою себе самих, не стаючи реальним „об’єктом” самовдосконалення в фізичному відношенні, вони аж ніяк не могли відповісти на віковічні метафізичні питання: „звідки що береться?”, „що за що дається?” і „хто є хто у цьому світі?”.

Люди м у д р і в часі вирішують свої проблеми, нарощують потенціал духовної культури, розуму і краси. Якщо ж вони т а к и м и н е є, то проблеми ці накопичуються, бо „п о н е д о м и с л і ю” в ньому відбувається й руйнація. Про те, що у випадку, коли буття не є наповненим смыслом, час його поглинає, було відомо з початку писаної історії. Про це говорять всі міфи народів світу. Не дивно тому, що ця часова прикмета, „запрограмованість” на нищення всього суцього, віднайшла своє закріплення у архетипі безпощадного Хроноса. Під його дію підпадає все. Плинність життя і втрата здоров’я не є з цього правила якимсь виключенням, а найкращою його ілюстрацією.

Тому, коли ми чуємо: „Час – найкращий лікар”, то це н е і с т и н а, а п р а в д а. Якщо бути до кінця відвертим, – „правда для бідних”. Так кажуть ті, кому час допоміг забути, приглушити біль, загоїти душевні рани, але насправді, оскільки в ньому відбувається старіння людського організму, то здоров’я він, звісно, не додає. Це треба усвідомити, не чекати від нього „милостей”, а, починаючи десь після 30-ти, братися за розум і за життя й здоров’я активно б о р о т и с я. Щоби „матерія” у вигляді людської тілесності не почала втрачати форми і розповзатися, потрібно мобілізувати волю, яка тримала б її у відповідній спортивній формі. Однак ми мусимо знати, що є одна хвороба, по відношенню до якої така духовно-душевна мобілізація як в старості, так і в молодості є неможливою, – це дурний розум. Означений вище безпросвітний оптимізм українців є одним з його проявів.

В тому, що хвороба ця виявилась у нас задавненою і, ймовірно, невиліковною, ми, власне, й спробуємо переконатися, аналізуючи ставлення наших співвітчизників до свого здоров’я і засобів його підтримання. Тут легковажність і легковірність не має меж. Так, наслуховавшись реклами, скажімо, про бальзам Бітнера, вони вважають його за якусь панацею, єдиний порятунок від усіх хвороб. Нібито, придбавши ці універсальні ліки, можна вже з собою нічого не робити. Тобто, навпаки, що, вживши їх (чи краплі Береша з „плюсом”), можна пити, курити, вживати наркотичні засоби, і нічого з цього тобі вже не зашкодить. Будучи безпосередніми і довірливими, воістину як діти, вони так собі думають, що австріяки, швейцарці чи угорці ногами не сплять, а сушать собі голову над тим, як зцілити „бідного, нещасного українця”, буцімто вони єдино тільки те й роблять, що лазять по альпійських луках, збирають суцвіття тисяч трав, забирають з них цілющий нектар, щоби потім, злегка розвівши у спиртї, доправити в Україну, доставити в кожну хату.

Може видатися дивним, але факт залишається фактом – ці „чудо-ліки” й насправді туди доходять. Завдяки „ненав’язливій рекламі”, ці „найкращі подарунки” можна віднайти навіть в найбільш віддалених від адміністративних центрів селах, в „забутих Богом і миром” оселях, в яких доживають свого віку „останні з українських могікан”. Але здоров’я там як не було, так і нема. Цілком навпаки, з кожним роком його стає все менше, бо, сподіваючись на те, що чарівні мікстури, краплі чи пігулки захистять їхнє здоров’я, вони нічого з собою не роблять, знімають з себе відповідальність за свій фізичний стан. Чекаючи порятунку з з о в н і, вони „роззброюються” в н у т р і ш н ь о, а відтак – продовжують деградувати фізично і морально розкладатися.

Та чого ми власне „причепилися” до села. Хіба в цьому плані від сільських жителів чимсь відрізняються ті, що живуть у місті? Ні для кого ж не є секретом, що стосовно збереження свого здоров'я ці останні є ще менш захищеними, бо „асфальт” (особливо літом) непогано допомагає його збереженню. Як і всі інші смоли він, виявляється, є непоганим канцерогеном. Але це ще не все. Міський житель значно менше рухається, невідомо чим дихає і що п'є. А якщо й знає, то, не дивлячись на це, звичайно вживає не те, що треба. Тобто стосовно споживання, скажімо, міцних напоїв він міг би з успіхом спокійно позмагатися. Принаймні кількість „хроніків” (нагадаємо – від Хроноса!) у місті виявилася була неспівмірно більшою. Хоча й село в цьому питанні останнім часом „підтягнулося” і, через безробіття населення його, – активно спивається. І все ж, якщо брати до уваги, скажімо, такий „фактор ризику” як тютюнопаління, то на той час, як у великих містах в бажаннях засмакувати свого диму і поспілкуватися „з тамтим світом” жіноцтво поступово доганяє, „сильну стать”, то по селах це явище ще є рідкісним. Це той випадок, коли консерватизм традиції, уявлення, що щось „можливо бути прийнято”, а щось „не прийнято”, нібито щось жінці „личить”, а щось ні, працює на збереження генофонду нації.

Однак головне, чим відрізняється міський житель від сільського – це, по-перше, значно вища його поінформованість стосовно „засобів порятунку”, а, по-друге, – їх доступність. Аптека ж знаходиться поруч. Допоки з району до села привезуть замовлення на них, то „хвороба” може „перейти”, а в місті терпіти і чекати ніхто не буде. Особливо ті, що „себе поважають”. А таких є багато. „Сучасне суспільство переживає справжню експансію лікувальних засобів. Подивіться, скільки навкруг наплодилось аптек, вони зустрічаються частіше, ніж булочки. Торгують безперерійно, асортимент широчезний, і багато препаратів продаються без рецепта. А що у вас зараз в кишені чи сумочці лежить разом з авторучкою? Звичайно ж таблетки „від голови”, „від живота”, від кашлю або поганого настрою”(5. С.3).

Кожен з нас міг би цей перелік продовжити в індивідуальному порядку: „від серця”, „від печінки”, „від нежитю”... Любе! Спокуса простих рішень виявилась настільки привабливою, що часу на індивідуалізацію пропозицій (чи то треба так себе „на всі випадки життя” страхувати медичними препаратами?) просто не залишається. „Шлунок не зможе – „Фестал” допоможе”; вдарить „Фестал” чи „Метим” по печінці – „удар допоможе тримати” „Гепабене” чи „Ліволін – Форте”; „посадять” вони діючу імунну систему – врятує „Актімель” ну і т.д. до нескінченності. Тобто „до кінця”, до печального фіналу, адже ці „вливання” можуть остаточно розрегулювати роботу функціональних систем. Кожен зокрема, а, ймовірно, і разом (вступаючи між собою в реакції і утворюючи ті чи інші сполуки), всі ці препарати, до невпізнаності змінюють режим роботи організму. Будучи фактично незбалансованими вклученнями, вони негативно впливають на хімію тіла, створюють дисбаланс в обміні речовин, а головне – породжують хаос і невизначеність в milieu interieur, тому самому „внутрішньому середовищі”, стабільність якого є запорукою фізичного здоров'я.

Накопичення в організмі речовин, які йому для життєзабезпечення „не планувались”, приводить до колосального засмічення його „інформаційного простору”. Оскільки кожна з речовин, яка в нього потрапляє, несе з собою не лише енергію (позитивну чи негативну, це зараз для нас не дуже важливо), а й якусь конкретну інформацію, то організм повинен диференціювати її за значимістю і безпомилково визначити, що є для нього „добре”, а що погано? Таких „повідомлень” у ЦНС потрапляє мільярди і вона всі їх „мусить переварити”. Якщо їй в цьому не „допомагати”, то вона до речі, з цим непогано справляється.

Однак, будучи „збитими з пантелику” лавиною змін, викликаних медикаментозним впливом, як функціональні системи, так і окремі органи не можуть „зрозуміти”, чого від них хочуть. Відтак, навіть будучи органічно цілком здоровими, вони відмовляють власне у функціональному плані. Діагностувати такі розлади значно важче, а, не розібравшись в їх природі, лікар продовжує діяти „у тому ж дусі”, він виписує пацієнту... ще кілька препаратів.

Однак, ні ті, хто пропонує лікувальні засоби, ні ті, хто їх застосовує не хочуть зрозуміти, що людський організм являє собою велику систему, основними відмінними ознаками якої є „прагнення” до гомеостазу і здатність до саморегуляції. Будь-яке намагання його діяльність „поправити”, „визначити” його, як „краще” справлятися з тими чи іншими „проблемами”, приводить до дезінтеграції його функцій і, відповідно, до пониження його „працездатності”. Це той випадок, про який сказано в Євангеліях: „Хай не зводить ніхто себе [своєю мудрістю]. Цьогосвітня бо мудрість – у Бога сподота”(1Кор. 3:18-19). І справді, обмежений людський інтелект, який намагається не відчувати, а з математичною точністю визначити, що для організму є корисним, а що шкідливим, є ніщо перед мудрістю Творця і Творення, вищим „продуктом” якого й є людина як

цілісність, як тотальність. Оскільки все в її організмі самопочатково прекрасно влаштовано та відрегульовано, він володіє колосальною здатністю до саморегуляції.

В світлі цього божественного установління, хворобу чи п е р е д ч а с н е старіння людини слід розцінювати як „Божий перст”, „покарання”, за відхід від логіки саморозгортання її сутності, написаної їй на роду програми самоактуалізації. Відтак зцілення їй слід шукати не в „припарках”, „кровопусканнях”, „вливаннях” чи якихось інших суто зовнішніх маніпуляціях по відношенню до організму, а радше в н а в е р н е н н і , на верненні до розуміння, що найкращим засобом зцілення є здатність прислухатися до зову Господа, вміння думати і діяти разом з Ним. Оскільки, як казав Августин, „істина живе у внутрішній людині”, то , прислухаючись до потреб своєї тілесності, людина може поставити свій організм на „самоконтроль”. Вона „заспокоюється і починає жити”. Відчуття переживання тілесності, ставлення до неї як до „Храму Духа Святого”(1 Кор. 6:19) сприяє розвитку внутрішньої культури, такого відчуття тілесності, коли людина чистить себе зсередини, духовно, „спочатку робить відвертими свої помисли”(7. С.359).

Під впливом такої „екології духу” людина слідує за своїм фізичним станом, вибудовує і виформовує своє тіло у відповідності до уявлень про прекрасне, а відтак – звертає увагу на випадіння волосся і появу зморщок, на появу зайвої жирової складки чи пігментної плями. Читаючи ці „знаки”, вона єдино тільки й може, щось собі „призначати”. Звісно ж, не з арсеналу хімічних препаратів, а радше з харчових продуктів. Добиваючись того, щоби вони були, по-перше, чистими, по-друге, збалансованими і, по третє, максимально наближеними до умов підсоння, в яких вона народилась і живе. Зважаючи на значення біогеоценозів для оптимального самовідтворення живих організмів, ця остання вимога до продуктів харчування, ймовірно, мала би бути першою.

На жаль, у нас спостерігається інше. Не прислухавшись до „тихого голосу природи”, якою й є її тіло, людина на одне глупство, яке вона по відношенню до нього допустила, напластовує інше. Так, нанісши йому один удар, скажімо нестримністю і безалаберністю в харчуванні, вона добиває його якимись „кормовими добавками”, тими, які мали б допомогти травленню чи засвоєнню їжі. Однак, вирішуючи проблему в даний час, вона створює цілий комплекс їх у більш віддаленій перспективі. Суть у тому, що дія цих факторів в організмі як великій системі, ніколи не „врівноважується”, як це буває у системі суто механічній”, а напластовується і з часом „вилазить боком”. В буквальному сенсі, тим боком, з якого знаходиться печінка.

Коли, не маючи жодної спеціальної підготовки і, тим не менше, вважаючи себе достатньо „просунутою” в питаннях самолікування, людина „на хлопський розум” „призначає” собі ті чи інші засоби, – це ще півбіди. Ситуація, однак, ускладнюється, коли їй „допомагають визначитися” і навіюють їй думку, що вона „сама собі є лікар”. І якщо в попередньому часі, для того, щоби людина не ризикувала своїм здоров'ям, не піддавала свій організм додатковим випробуванням, займатися самолікуванням їй настійливо *не рекомендували, то сьогодні все виглядає „з точністю до навпаки”*: на цю стежу її свідомо *скеровують* і буквально диктують готове рішення. „У вас похмільний синдром? – „Алькаприм”, „У вас радикуліт? – „Фіналгон”, „Заклало горло? – „Септифріл”... І жодних проблем!

На перший погляд, таке піклування про нашу голову, яка з перепою буквально „розколюється”, є найвищим проявом людинолюбства. Але незагнуждана реклама тих же алкогольних виробів¹, яка йде тут-таки паралельно на телебаченні, свідчить про те, що „чарівний” засіб пропонується зовсім не для того, щоби це неподобство зрештою припинити. По-перше, дія його є не превентивною, а седативною і головний біль знімається тільки для того, щоби процедуру споживання спиртного „хворий” міг до кінця дня повторити. Реклама так і під'юджує: „За Nemiroff – во всем мире!”, „Хортиця – абсолютна якість!”, „М'ягков”, „Благов”, „Medoff” ... – Очі розбігаються, і голова йде обертом від одних тільки пропозицій!

Те, що „демагогія” про легкий спосіб виходу із стану сп'яніння чи запою, про те, що немає нічого простішого, ніж вилікуватися від алкоголізму тощо спрацьовує, видається дивним. Але стосовно прагнення нашого населення до запеклої б о р о т ь б и з „зеленим змієм” тут все законно. Це у нас так само ментальне. В тому, що ми додумалися до н е ї не сьогодні, можна переконатися, читаючи нашу історію. „Слов'яни любили музику і співи і танці, були народ веселий і, що дуже вражало чужинців, напр. арабів, котрі з ними торгували, – дуже любили вино і пили його і вдень і вночі”(1. С.12).

¹ Цинізм так званих „торгових марок”, що займаються продукуванням міцних напоїв, досяг свого апогею, коли вони „взяли під свою опіку” і почали спонсорувати спортивні передачі. Невідомо тільки, чи вживати треба після спортивних змагань для релаксації, чи краще, – до, як найбільш природній допінг.

Хтось особливо мудрий міг би сказати, що „то було давно і неправда”. Але він тим самим продемонструє невігластво своє стосовно законів функціонування соціальної психіки, в якому „колективне несвідоме” займає провідне місце. Хто не розуміє того, що воно панує, постійно перебуває до життя і може дати про себе знати навіть через тисячоліття, той ніколи не збагне, чому по споживанню спиртного ми вийшли на перше місце в Європі. Тому він і досі задає „умне” питання: „Ну неже людина є такою примітивною істотою, щоби повірити у „безкарність” задоволення „підігрівачими напоями”?!”. – А виявляється, саме такою вона й є. І навіть тоді, коли вже напевно знає, що підірвала собі алкоголем здоров'я, відмовлятися від вживання його не вбачається.

Над вирішенням питання про причини такого ірраціоналізму в людській поведінці, про можливість знання і прийняття рішення, мучились не лише „прості смертні”, і не лише сьогодні. „*Ut deo meliora, probogue, deteriora seguor*”² – каже Овідій.

Особливо обурюються таким станом ті, що до алкоголю ставляться негативно, або, принаймні, нейтрально. Але, по-перше, „байдужих” до випивки у нас майже не залишилось, по-друге, як можуть вони, „мудріші з наймудріших” побувати в шкурі хронічного алкоголіка? Вживання алкоголю, тих чи інших психотропних речовин є зайвим доказом того, якою є людська мудрість у порівнянні з Божою. Тут навіть тварини, не дивлячись на те, що деякі з них в рідкісних випадках використовують вживати «стимулятори», можуть видатися істотами більш досконалішими. Такої незалежності і такого зневажливого ставлення до свого життя і здоров'я, як у людини, немає у жодній іншій живій істоті в світі. „Мудрість світу цього” дає свої результати.

Як відомо, „недоліки” є прямим продовженням чеснот. Так і тут, „мудрість” провокує „недозволеність”, вона ж, в свою чергу, прекрасно уживається з легковірністю, легковажністю і... розбещеністю. Чи варто особливо підкреслювати, що всі ці якості підсилюються у представників цієї така відзначається розніженою ментальністю? І чи варто дивуватися, що вразлива і гнівлива „людська душа” тягнеться не до книжки, а до пляшки? „Нема на то ради”. Але стосується це не лише „антидепресантів”.

Нездатність перетерпіти тимчасову незручність, певний дискомфорт чи навіть біль приводить до „хімізації” тіла. Ну яка жінка встоїть перед спокусою позбутися болю у так звані „критичні дні” за допомогою „Ременсу”. Як він відіб'ється на всьому її організмі, і чи не стануть „критичними” всі інші її дні десь ближче до клімактеричного періоду, – це нікого не цікавить. Шкода, що не обходить це й її саму.

А на питання „Скільки часу людей можна дурити?”, відповідь є дуже простою: таких як ми, – в нескінченності. І йдеться не тільки про те, що ті, хто це робить, вміло маскують свої справжні наміри й оперативно міняють тактику. Вони й справді постійно переінакшують назви препаратів, вивчають нових акторів, які опускаються до того, щоби підробляти на їх рекламі, розігруючи цілі спектаклі і „мелодрами” на телебаченні тощо. Все це безумовно є. Але голова на плечах у того, хто все це дивиться і слухає, так само є. А якщо так, то з її допомогою він мав би виконати святу заповідь: „*sapere aude!*”¹.

У тому, що написана вона не для українців, можна легко перекоонатися на прикладі вживання емоційно „найсмачнішого захисту від карієсу”. Завдяки знятому пережовуванню гуми ними було стерто цілком немало зубної емалі, розхитаний не один зуб. А відтак – по відношенню до фірм, які наприкінці життя цілого покоління „водять їх за ніс”, варто було б застосувати старозавітній принцип справедливості – „зуб за зуб”. Але в тому, що ми та к і н а ї в н і, вони не винні. Вони заробляють гроші, і якщо виходяться люди, які на рекламі їх продукції „купляються”, то чому б цим не скористатися? Чому сам споживач мав би знати очевидні речі. Ну, по-перше, що зуби для цілодобового вжитку не потрібні. Це особливо цікаво було б засвоїти людям молодим, які в буквальному сенсі цього слова „втрачають” зуби „ні за цапову душу”, тобто лише тому, що „працювати щелепами” вважається „дуже важким”. По-друге, що, не зважаючи на те, що „Орбіт” випускається „без цукру”, при всьому при тому він всеодно „з'їдає” слизову оболонку шлунка, бо недоречно і штучно викликає його секрецію. Таким чином, не зменшивши кількість роботи дантистам, всі ці „жуйки”, додають її кондитерам, а ймовірно (оскільки ніхто не досліджував вплив ароматизаторів і стабілізаторів, а ще і консервантів, які в них закладені, на імунну систему), – то й онкологам. Більш-менш порядні люди незнання такого зв'язку, як кажуть „не підтверджують, але й не спростовують”, і, тим не

¹ „Смислом завжди краще, але чинно гірше”(лат.) (Овідій. Метаморфози. 7, 20).

² „Нехай хочеш користуватися власним розумом!” (лат.)

менше, ситуацію це радикально не міняє: кількість тих, що „жувальні засоби” буквально не випускає з рота, не зменшується.

Отже не слід думати, що людина вкорочує собі життя „по недомислію”. Якби над власним організмом знущалися лише „темні” і „забиті”, то цьому можна було й не дивуватися. Насправді прагнення випробувати на собі дієвість і силу хімічних препаратів росте пропорційно освітньому цензу. Ті, що мають хоч якусь освіту, вважають, що саме спроможністю „давати собі раду” і здоров'ям вони можуть довести, що є „не дурніші за інших” і „знаходяться на рівні віку”. Якщо подивитися на них з точки зору здоров'я психічного, то вони є не представниками якоїсь особливої еліти, чи касти „жертв здоров'я”, а всього на всього жертвами старанно відпрацьованої системи інформаційної експансії, наслідком якої є психічна установка, яка описується формулою: „якщо тебе хвороби нема, то її треба видумати”. „Уявна хвороба (hypochondria vaga), якої нема в тілі, і яка лише плодом фантазії даної людини і тому може бути названа також надуманою, вся суть якої полягає в тому, що пацієнт віднаходить у себе всі хвороби, про які він дізнався з книг, є прямою протилежністю здатності духу долати хворобливі відчуття, боягузливе очікування тих бід, які можуть навалитися на людину, і повна нездатність їм протистояти. коли вони насправді приходять, своєрідне безумство” (6. С.305).

Описуючи іпохондрію, Кант звісно ж навіть не уявляв собі, який шалений тиск на психіку буде витримувати людина через якихось 200 років. І якщо його сучасник міг отримувати інформацію про захворювання чисто випадково, вичитавши щось у книзі (а такі „хворобливих” сюжетів, до речі, в літературі того часу було не так вже й багато), то *нашому* – здійснюють „вливання” стосовно їх симптоматики цілеспрямовано і регулярно. А відтак можливостей для розгулу фантазії у нього є неспівмірно більше. Ну і відповідно, у тому, щоби „намріяти,” собі ще одну якусь хворобу, немає жодних проблем. Навпаки тотальний інформаційний пресинг, пов'язаний з „боротьбою за здорову людину”, не залишає їй жодного шансу. Ви заледве розплющили очі і починаєте приходити до тями, а з радіоприймача вже лунають бравурні пісні про те, як „Мумівіт” допомагає”, і в цьому контексті ви отримуєте „цінну інформацію” про бронхіти, риніти і гайморити; у транспорті по дорозі на роботу вас „просвітлять” стосовно артритів і артрозів, коксартрозів і радикулітів: ввечері, ви дізнаєтесь про катаракту і авітаміноз, конкретно, під час вечері, вже за столом, вам дуже популярно, дохідливо і детально (а головне доречно!) сповістять з екрана телевізора про „важкість у шлунку”, його „здуття” і закрепи про „труднощі з сечовипусканням” і „залежність від туалету”, простатит і імпотенцію тощо. Зрештою, вже засинаючи, ви знову почуєте, як загробним голосом вам сповістять про чудеса фітотерапії, і інформація ця завдяки дії механізмів гіпнопедії, проникне вам у найглибші пласти підсвідомого. Якщо все це сумувати, то виявиться, що треба воістину бути повним ідіотом, щоби якісь симптоми у себе та й не виявити.

Знову ж таки, можна було б подумати, що така колосальна „просвітницька робота” проводиться з найвищими помислами, як колись казали, „задля людини і во ім'я її блага”. Однак будімо керуючись благими намірами, допомогти людині вчасно розпізнати хворобу з метою її найбільш ефективного лікування, медіа займаються відвертим її зомбуванням. Оскільки інформаційні потоки з різних джерел (преса, радіо, телебачення, а з недавнього часу ще й мережа інтернет) взаємно перехрещуються, дуже добре корелюють один з одним і один одного доповнюють, то ефект від них цілком можна порівняти із дією знаменитого „25-го кадра”. Тобто, навіть, коли „картинка”, на якій відбита дія якоїсь унікальної хімікалії, не зчитується безпосередньо з екрана чи монітора, то вона з не меншим успіхом може виникнути у хворобливій уяві, при сприйнятті тієї ж інформації органами слуху. Оскільки вони є задубльованими, то таким чином забезпечується її імпринтинг, формується стійка психічна установка..., але не на зцілення, а на *хворобу*. І людина починає гарячково шукати порятунку. Оскільки засоби його „ненав'язливо”, ніби між іншим подаються в контексті опису симптомів хвороби, то їй нічого не залишається, як мерщій бігти в аптеку.

Той, кому захочеться перед цим завітати до лікаря, остаточно переконується, що він потрапив у інформаційне „павутиння”. Будучи (в кращому випадку!) так само зомбованим тими ж медіа, а (в гіршому) купленим фармакологами чи аптекарями, лікар не просто припише йому *ці ж „засоби”*, але й конкретно вкаже, в якій аптеці і в якого конкретного провізора їх „єдино тільки й можна” придбати. Щоби „хворий” легше на цю пропозицію „кльонув”, він пошепки додасть, що „лише за його особистою рекомендацією” їх можна купити з 5-тивідсотковою знижкою. Тих 5 відсотків він отримає як „агент” фармацевтичної фірми чи аптеки, як додаток до своєї мізерної зарплати. Оскільки ліки приписуються найдорожчі, і в необмеженій кількості, то це немало важить. Особливо якщо спробувати собі уявити масштаби *самолікування*!

Отже тим з наших співвітчизників, які ще й досі мучаться над вирішеним питанням, чи допомагає, комусь, скажімо, „Ведмедик Бо”, можемо відповісти ствердно: так, він допомагає безбідно дітям їх виробникам цієї солодкої юшки, так і тим, хто її продає. Масовий випуск таких „ліків” означає не стільки про палку любові фармацевтів до дітей, скільки до грошей. Як „плацебо” „добрим дітям”, вони можуть й насправді допомогти. Тією мірою, якою вони люблять тварин, особливо – ведмедиків. Вносячи споживання сиропчику в цей асоціативний ряд і підвищуючи собі впевненість, вони формують доволі крихку установку на зцілення. Сказане, однак, зовсім не означає, що в суспільстві повинні впадати їх батьки. Тобто, переконавшись, що ефект від лікування є нульовий, вони могли б застановитися і не викидати гроші на вітер.

Не менш незахищеними від інформаційного пресингу, ніж діти, є у нас і люди похилого віку. Пострадавши їх на грань виживання, держава вирішила вволю над ними познущатися, пропонуючи їм навіть підвищення пенсій, підвищення потенції („Купляй, мовляв, діду, „Імпазу”, і до ворожки не ходи!”). А те, що „контакт” для діда може закінчитися „летальним вислідом”, то це навіть краще. Є проблема – є проблема (з тією ж пенсією, чи з поверненням вкладів), а нема, – вона знімається!..

Однак, у суспільстві, яке є імпотентним тотально, це всіх проблем не вирішує. Виявляється „ліки” є „не актуальним” не лише для пенсіонерів, а й для багатьох „крутих бізнесменів”¹. Про те, що існують такі обнадійливі „препаратів”, при всій їх дороговизні на спад не піде, свідчать статистичні дані про наростання „дистрофії” в молодіжному середовищі. Якщо з юнаків призовного віку „дистрофія” проходить заледве один з десяти, то чи не знадобиться та ж „Віагра” й тим молодим людям, які щойно тільки побралися.

Але, якщо говорити не про „дороге задоволення”, яке представляють „Віагра” чи „Імпаза”, а про лікування дійсних захворювань, які буквально переслідують наше населення, то вживання препаратів, які так щедро йому пропонуються, фактично й скеровується на те, щоби з їх допомогою було остаточно депотенціювати. Суть у тому, що в кращому випадку до їх складу входять інгредієнти, які є в принципі сумісними з життям і здоров’ям здорової людини. Однак це буде далеко не завжди, тому варто згадати й про тих, хто без сорому і совісті, заробляє собі на гроші, спекулюючи на людській біді.

Почати слід з „невинних” фальсифікацій. На це неподобство звернув свого часу увагу навіть колишній міністр охорони здоров’я Микола Поліщук. За його оцінкою (а він знав проблему середини і нам нема жодних підстав йому не вірити) кількість фармацевтичних фальшивок сягає у нас половини. Не так страшно, коли у якості сировини при цьому використовується, скажімо, крейда. Замість кальцій може піти „на будівництво” кісток, а те, що його продали за ціною на два порядки вище за собівартість, хай залишиться на совісті „фармацевтів” і аптекарів, які роблять вигляд, що знають „препаратів” нічого не знають. Але цим „елементом” (таблиці Менделєєва) їх виробництво не обмежується. Для „більш дорогих ліків” потрібна імітація складних консистенцій, і тоді в хід ідуть речовини, дія яких на організм людини є не перевіреною і не передбачуваною. „...Стандартів ми не маємо. Крім ліцензійних умов², у нас практично нічого не-ма-є! – у розпачі каже директор Державного фармакологічного центру МОЗ України Віктор Чумак. – Ви можете уявити собі, що було б, якби держава скасувала правила дорожнього руху і дозволила інспекторам регулювати його на свій розсуд? А саме так працює фармацевтична галузь. Адже немає чіткого бачення, що таке регуляторна діяльність, яка перетворилась на відвертий бар’єрний бізнес”³ (9. С.12).

Саме тому, що у ліцензуванні фармацевтичних підприємств є стільки ж ладу, як і у регулюванні дорожнього руху, сфера випуску і збуту лікувальних засобів нагадує сьогодні справжній „додаток”. Вона не залишає часу не лише на якісь довгострокові дослідження, а й на роздуми. Конкуренція є занадто жорсткою, щоби займатися якимись ремінісценціями із області деонтології. Тут „кто не встиг, той запізнівсь”. Оскільки „помирати” не хоче ніхто, то різноманіття препаратів просто збиває з ніг”. Їх незагнуждана реклама витіснила навіть надприбуткові алкоголь і тютюн, аптеки ростуть як гриби після дощу... І пропорційно всьому цьому до гори стрімко повзе „крива” захворюваності населення.

Здавалось би, ця кричуща „несправедливість”, „несумісні контрасти буття” мали б людей зацікавити, змусити їх замислитися не лише над тим, як спритні ділки вивертають їм кишені, а й

¹ „...Останнім часом у медиків став популярним термін „імпотенція злету”. На думку російського вченого Зураба Басидзе, невдачі в інтимному житті підстерігають мужчин, надто захоплених своєю кар’єрою”¹¹. С.11).

² Добре знаючи, хто і як отримує у нас ліцензії в інших сферах діяльності, в тому числі й освітній, можемо інтерпретувати результати цієї „регуляторної політики” й на фармакологію, і з певністю стверджувати, що відсутність серйозного контролю тут немає. Тобто ліцензії так само купують. Це тим більше істинно, бо 80% випуску ліків знаходиться у недержавному секторі.

над тим, що так звані ліки не просто не допомагають, а й дають ефекти, передбачити і описати як нікому не дано. Тобто в масштабах суспільства його не так вже й віддалені наслідки проглядаються, вони виявляються в рості „хвороб цивілізації”, у „посаженому” в масштабах всього суспільства імунітеті, у так званому „синдромі хронічної втоми”, причини якого буцімто нікому невідомі, взагалі у всезагальному згасанні життя. Але якщо все це звести до спільного знаменника, спробувати знайти всьому головну причину, то виявиться, що головна наша „хвороба” полягає в тому, що ми страждаємо „коротким розумом”. І якщо нас здурили тричі на день, то чи не „поведемося” ми назавтра так само?

Оскільки все це є, то ми мусимо визначити, яку долю в організації цього „бедламу” відіграє „невлаштованість соціального буття”, а яку – „ментальність”. Бо якщо перша пропонує „втечу від дійсності” і формування віртуальної реальності, то друга дає „підкріплення” для фіксації такого типу поведінки на рівні „соціального інстинкту”.

„Театр абсурду”, в якому ми є і авторами, і режисерами, і акторами національної драми, дає підставу для висновку про те, що в Україні віднедавна склалася своєрідна хіміко-фармацевтична і медично-масмедійна „мафія”, та, яка в погоні за наживою може не просто „роздягнути” якусь окрему людину, а й суттєво підірвати здоров’я цілого етносу. Найбільш вагомим доказом цього є відверта цинічна торгівля наркотичними препаратами. Надприбутки від цього „бізнесу” є колосальними. Ще за суми тут „крутяться”, можна до деякої міри собі уявити, на прикладі якогось, як вважають фармацевти, „безобідного” „Грамадолу”. Так от, при собівартості дози 50 коп. його продають по 2 грн. за рецептом або по 5 грн. – без¹. Це й дає відповідь на питання, чому при річній потребі в 4 млн доз їх в Україні виробляють аж 90 млн. Питання, де знаходить збут така вагома „остача”, є риторичним. Крім медичних закладів є ж бо в Україні ще й розважальні і навчальні. Сьогодні рідко яка дискотека може обійтися без того, щоби її учасники не підвищили собі тонус цим препаратом. А в школі? Ящо дитину „фундаментальною” наукою, якою наші вчителі відверто хизуються, не просто „дістали”, а й доконали, психічно затероризували, то чого ж тут дивуватися, що число бажаючих „вколотися і забутися” зростає по експоненті.

Відтак, скільки б ми не проводили душеспасительних бесід з молоддю про смертельну небезпеку транквілізаторів, практично вільний до них доступ дає свої результати. Тут застрахований не може бути ніхто, і „багаті також плачуть”.

В цьому пункті якраз і виявляється повною мірою фарисейство наших ЗМІ, які демонструють справжні кульбіти при переходах від „навіювання” хвороби до реклами засобів її лікування, від залякування жахами наркоманії – до підігрівання цікавості до неї. Як справедливо зауважував Джон Локк, „відкривати молодій людині очі на вади віку – значить навчати її цим вадам” (8. С.488). А отже організація „під патронатом” медіа широкомасштабних заходів, присвячених боротьбі з цими пороками, тих, на яких рок-музиканти є так само „підбальореними”, як і ті, що їх слухають, є зайвим цьому доказом. Тут навіть той, хто прийшов на „акцію” не „під градусом” або не „обкурений” неодмінно до цього долучиться. Якщо він не зробить це сам, йому допоможуть з цим „визначиться” „агенти” по збуту наркотиків, для яких такі скупчення молоді є „живильним середовищем”.

Ті, що пожили достатньо на світі, але не хочуть бути присутніми при його „кінці”, за старок звичкою питають: „Куди дивиться міліція?” Оскільки вона репрезентує один з найбільш вагомих інститутів держави, то вони хочуть знати, якою в цьому плані є її позиція? Відповідь проста: вони дивляться „туди, куди треба”, тобто, де треба стояти, щоби „з того щось мати”. Та імітація боротьби з організованою злочинністю, одним з найвагоміших сегментів якої є наркоторгівля, свідчить про невиліковність хвороби, що вразила соціальний організм.

Отже для того, щоби дати відповідь на питання „хто куди дивиться?” чи „хто кому і скільки „відшпилює”?”, ми змушені повернутися до початку статті і спробувати охарактеризувати ще одну рису національного характеру, а саме: „нехіль сильної влади” (М.Костомаров).

При поверхневому її аналізі може скластися враження, що між нею і наївністю, про яку йшлося досі, немає ніякого зв’язку. Але це далеко не так, бо уявлення про те, що без влади жити не просто можна, а й дуже зручно, є та ж наївність. Тисячолітня традиція негачії влади показує, що привабливість влаштування суспільного буття за принципом „сам собі пан”, є такою ж ілюзією як боротьба за життя і здоров’я за принципом „сам собі лікар”. Як показує новітня наша історія, після певного часу життя в умовах „демократії без меж” її палкі прихильники погоджувались терпіти над собою б у д ь - я к у владу. Ностальгія за тоталітаризмом, сльози за Сталінім свідчать

¹ До речі, рецепт можна так само купити. Недорого! Його вартість визначається різницею в ціні ліків з рецептом і без.

нездатність цього з усією суворою переконливістю. Споконвічне прагнення українців влаштувати собі «краще життя» має свої результати не лише у виробництві чи розподілі, а й у контролі: ті владні інститути, які мали б забезпечувати оптимізацію роботи соціального організму, повною мірою відсутні, а від його розвалом.

Відсутність влади, чи навіть неефективне її вживання приводить до загнивання соціального організму в цілому. А коли це вже є, то про якийсь контроль над тим, хто що п'є, курить чи „вколює” собі, говорити не доводиться. Тоді ті, хто мав би з цим неподобством боротися, виявляються кровно зацікавленими, щоби це ніколи не кінчалось. В тому, що у нас це виглядає саме так, сьогодні не сумнівається вже ніхто.

Таким чином, як ми вже могли переконатися, у нашому суспільстві є достатня кількість „лікарів”. Це люди, які на нищенні здоров'я нації „збивають” собі капітал. А соціальні „фагоцити” у вигляді наших „центуріонів” їм у цьому активно допомагають. Свою „лепту” у поширення „лікарства” вносять ЗМІ. Справа в тому, що, будучи роздержавленими, знаходяться і функціонують вони, тим не менше, в державі, а значить з нею й асоціюються. При всьому негативізмі у ставленні до влади, в українців, дивним чином виробилася сліпа віра в те, що „пише преса”, „каже радіо” і „каже телебачення”. І якщо вони кажуть, що порошки треба їсти жменями, то які питання? Відсутність державного контролю над діяльністю рекламодавців, у повний зріст ставить проблему свідомості нації до виживання.

Немає нічого дивного. Інтенсивне „вантаження” психіки наших громадян рекламою про ефективність чарівних зілень, блокує проходження інформації, про с п р а в ж н і джерела і впливу на здоров'я. А такими завжди були для українця здорова їжа, свіже повітря, постійний рух і... вода. Завжди ж не у чари фармакології, а в Б о г а, в те, що приходиш ти в цей світ з Його на те волі, як істота із крові і плоті, що саме з ними дається тобі від Нього певний запас фізичних і психічних сил, як треба як знищити ока берегти, щоби змогти виконати своє призначення.

Допоки віра була с а м е т а к о ю , по ній нам і „давалось” і проблем із здоров'ям, особливо у таких масштабах і формах, як це ми маємо сьогодні, в Україні не виникало. Населення її „здорові” доволі непогано, а відтак – „давалося чути” іншим.

Про те, що то не є ще одне підтвердження загальновідомої „істини”, що „кожний кулик штовпав своє болото”, свідчить один історичний документ, з яким ми познайомились, завдячуючи перекладу французькому історичному, що займався кроскультурними дослідженнями в Європі, Фернану Броделью. Виявляється, що навіть у часи, які міцно асоціювалися у нас з „доброю руїною”, на теренах України провідна діяльність етносу, тобто в даному випадку землеробство, розвивалась так динамічно, що ставила під питання виживання виробників сільськогосподарської продукції у цілій Європі. Отже, „о що йдеться”? „З XVII ст. російський завойовник шукав свого щастя на українських землях, де 1793 р. закінчаться пізні завоювання Катерини II. На Україні пшениця запанувала завдяки до цієї дати, хоч не завжди до речі. „Ще нині на Поділлі та на Волині, – повідомляється 1771 р. в одному мемуарі, – стоять високі, мов будинки, бурти попрілої пшениці, якою можна було б продовувати цілу Європу”. Така сама картина надмірного катастрофічного багатства спостерігалась тут 1734 року. Один французький агент відзначав: „На Україні пшениця така дешева, що немало хліборобів відмовляються її вирощувати. Однак цього зерна тут так багато, що воно годує не лише значну частину Туреччини, а й навіть забезпечує експорт до Іспанії та Португалії, а також до Франції, через Марсель; тамтешні кораблі завантажувались чорноморською пшеницею чи то на островах Італійського моря, чи то в Криму, наприклад, у Гезлеві – майбутній Євпаторії; проходження корабля через турецькі протоки було пов'язане з труднощами, про які не важко здогадатися. Але насправді всяка година „російської” пшениці наспіє згодом. 1803 р. в Італії прихід російських кораблів, завантажених українською пшеницею, в очах італійських хліборобів виглядав як катастрофа. Трохи пізніше 1818 на загрози цього зерна наголошувалося в палаті депутатів у Франції”(4. С.82).

Як бачимо, був час, коли Україна „була Європою”. Така її „присутність” пояснювалась тим, що наші не такі вже й „далекі” предки таки непогано „рухались”; вони працювали не тільки на землі, а й головою, і таким чином з м у ш у в а л и себе п о в а ж а т и . Принаймні торгували українці там не тілом чи „рабсилою”, а пшеницею, і це викликало цілком конкретну „зворотню реакцію”. Тепер у Європі їх аж забагато, але поваги і пошани до них нема. І не тому, що у ставленні до них у європейців є якісь упередження, а тому, що вони втратили с а м о - повагу. Сентенція „щоб тебе поважали, поважай спочатку себе сам” є аксіоматичною і жодних доказів не потребує. Але нам вона чомусь уявляється „книгою за семи печатями”, а тому ми змушені повторювати „істини”, які вже комусь можуть видатися банальними: За останні 3-5 тисячоліть світ кардинально не змінився, він залишається таким же динамічним, змагальним і зорієнтованим на

боротьбу. Тому намагання українців змусити його поважати себе в *нерухомості*, являє собою вершину самодурства.

А повертаючись до категорії часу у його соціальному вимірі, нагадаємо, що всі без виключення країни й народи з'ясували не лише стосунки, а й джерела такої самоповаги. І зрештою зійшлися в думці, що визначається вона здоров'ям населення, що є основою національної безпеки. З нього випливає воля до життя і бажання поборотися за своє місце під сонцем. „Велич нації залежить не від її інтелектуального розвитку, а від якихось невидимих запасів енергії, якими інтелект лише живиться, від сили волі і прагнення до великого”(2. С.168).

На жаль, воля ця була нами втрачена. Причини були різні, але домінували внутрішні, і серед них на першому місці – нездатність до інтеграції. Отже й нинішній „параліч влади” не є наслідком однієї лише національної „лоботомії”, такого стану, коли так звані „регіони” України ніяк не можуть порозумітися і домовитися стосовно того, куди ж їм насправді належить рухатися; ні, хвороба ця має значно глибші корені, вони сягають підсвідомих пластів колективної психіки і впираються в питання, чи *потрібна українцеві ця влада взагалі, як така?* Відповідь на це питання дають дослідники нашої культури, які в ній сформувалися і знали її не завдяки переказам, а безпосередньо зсередини. Так, Микола Бердяєв, який народився, виріс і вивчився в Києві, писав: „Росія – найбільш бездержавна, найбільш анархічна країна у світі. І руський народ – найполітичніший народ, який ніколи не вмів влаштувати свою землю... Державна влада завжди була зовнішнім, а не внутрішнім принципом для бездержавного руського народу”(3. С.10-11).

У тому, що йдеться не про якогось „москаля”, а власне про „хохла”, можна зрозуміти, коли доповнити цю характеристику оцінкою ще одного „авторитета”. „Основною рисою українця Костомаров вважає перевагу особистого над загальним, і, навпаки, – констатує він у росіянина перевагу загального над особистим”(13. С.10).

Саморозірваність земної основи буття українського народу, зумовила появу „несприятливих умов” і „негативних зовнішніх впливів”. А вони, між іншим, виражалися не в одних лише „наїздах” типу подій на косі Тузлі. Значно більшу небезпеку становила для нас надто щільна опіка і „братня допомога”. Суть не в тому, що кошти, які нею передбачалися, у виробництво не вкладалися, а безпardonно розкрадалася зграєю знахабнілих і „вічно голодних” чиновників, проблема є глибшою: допомога тому, хто для свого порятунку сам не застосовує ніяких зусиль, деморалізує і розкладає.

„Вливання” в економіку, не зважаючи на те, що доходили вони за призначенням в мізерних розмірах, тим не менше, робили свою чорну справу. Не змінивши ситуації до кращого в цій сфері, вони відродили і підсилили означене вище споживацьке ставлення до життя, закладене нації в її соціальній генетиці. Його руйнівна дія особливо виявилася у молодіжному середовищі. Намагаючись „швидко-швидко” стати багатими молоді люди почали куплятися будь-на чому, в тому числі й на рекламі і розповсюдженні продукції, яка буцімто мала на меті підтягнути українців стосовно кондицій їх тілесності до „світових стандартів”. Вони ще й досі приймають активну участь у вибудовуванні пірамід з „гербалайфу” чи „нюу вейсу”. Смикаючись і прикидаючись, вони з кожним кроком все далі відходили від свого питомого образу „Я”. Така втрата ідентичності на рівні особистості дуже добре корелювала з втратою ідентичності національної, тобто з розмиванням самобутнього і неповторного обличчя нації у світовому контексті.

На жаль, заклики „У всьому покладайся тільки на себе!” (В.Чорновіл) виявилися „гласом волаючого в пустелі”, пустелі бездуховності і безпечності. І ми почали пов'язувати всі свої сподівання на допомогу ззовні, на фінансові „ін'єкції”, дипломатичний „імунітет” тощо. „Палке бажання” інших країн допомогти нам ще й різними „бальзамами” і „краплями” буде сприяти тому, щоби ми слово „пустеля” стосовно нашої країни в лапки через деякий час вже не брали..

Про те, що перспектива такого перетворення є цілком реальною, свідчить багатолітній досвід міждержавного патерналізму, який завжди ставив собі за мету приспати пильність нації і вбити її соціальний імунітет. Наївні, ми не зауважили, що сильні світу цього для того й дають подачки тим, хто опинився на узбіччі „стовбової дороги” розвитку глобалізаційних процесів, щоби закріпити у них комплекс меншовартості. Україні, яка ним страждала споконвіку, а потім пройшла „курс реабілітації” під тоталітарним пресом, імідж „бідної і нещасної” прийшовся як не можна краще.

Тому так воно і сталося, що ми опинились у ситуації, подібній до тієї, у якій перебували мешканці країн так званого „третього світу” під час колонізації. Їм нібито хотіли зробити „краще”, несли цивілізацію, а вони, „невдячні”, хиріли і вмирили. „Більшість етнографів вважає, що головною причиною вимирання багатьох первісних народів було не винищення їх європейцями, не занесені білими хвороби та алкоголізм, а руйнування їх релігійних уявлень, ритуалів і всього того життєвого ладу, який надавав сенсу їх існуванню. Навіть у тих випадках, коли європейці, здавалось би, сприяли

...енню умов їх життя, організовуючи медичну допомогу, розповсюджуючи нові види культурних рослин і домашніх тварин, або навіть перешкоджаючи вести міжплеменні війни, це не привело ситуацію на краще. Серед туземців розповсюджувалась апатія, вони передчасно старіли, втрачали цікавість до життя, гинули від хвороб, котрі раніше спокійно переносили. Здатність швидко падала і населення скорочувалось” (12. С.34).

Хай не видадуться нікому надто натягнутими ці паралелі, але в плані реакції на „світловий сир” українська культура, як культура „хліборобської нації”, нічим від інших культур в принципі не відрізняється. Єдина відмінність тут полягає хіба що в тому, що експансія в Папуа Нову Гвінею здійснювалась п о з а волею і бажанням її мешканців, а Росія дозволила себе „рятувати”¹¹ нашим „симпатикам” з-за кордону п о с в о ї ї д о б р і й волі. Там самим вона підтвердила не лише статус країни „третього світу”, а й такого ж „сорту”. І нічим нема на кого нарікати.

Оскільки „особливо трепетна турбота” про захист здоров’я українців з боку закордонних фірм проявлялась у поставці медикаментів (в рідкісних випадках медичного обладнання і інструментів), але не супроводжувалась формуванням внутрішньої мотивації до здорового способу життя, то це й довело справу нищення генофонду нації до фактичного завершення. Замість ім. і понадіявшись на спасіння, яке має прийти ззовні, люди наші демобілізувались, відключились внутрішньо. Втративши волю до життя, здатність чинити спротив негативним впливам західної цивілізації, вони сьогодні приймають якісь паліативні рішення, демонструють якісь маршальські рухи, що дуже нагадують дії людини, яка знаходиться на трясовині. Вона щораз глибше занурюється в свої жертви.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аркас М. Історія України-Руси. К., 1990.
2. Бергсон А. Здравый смысл и классическое образование // Вопросы философии. – 1990. – № 1.
3. Бердяев Н.А. Судьба России. М., 1990.
4. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст. В 3-х томах. Т.1. М., 1985.
5. Назщенко О.И. Ключи от счастья // АиФ. Здоровье. – 2007. – №6.
6. Кант И. О способности тела побеждать болезненные ощущения // Кант И. Трактаты и письма. М., 1990.
7. Конфуций. Великое учение // Конфуций. Луньюй. М., 2006.
8. Локк Дж. Мысли о воспитании // Локк Дж. Соч. В 3-х томах. Т.3. М., 1988.
9. Львова І. Які проблеми, фармацевте? // Експрес. – 2006. – 14-21 вересня.
10. Маланюк Є. Мислі в роковини // Маланюк Є. Книга спостережень. В 2-х томах. Т.1. Львів, 1962.
11. Никонова Л. Как вернуть сексуальную гармонию // АиФ. Здоровье. – 2007. – №5.
12. Шафаревич И. Из-под глыб. М., 1991.
13. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. Мюнхен, 1993.

О. А.МАРУСЕНКО

ЕКОЛОГІЧНА ТА ДУХОВНА КРИЗИ СУЧАСНОСТІ: ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ

В статті висвітлюється проблема взаємозв’язку екологічної та духовної кризи сучасності та аналізуються шляхи подолання кризових явищ. Акцентується увага на духовному розвитку людини, як міцному факторі гармонізації природного та соціокультурного середовища.

В статье освещается проблема связи экологического духовного кризисов и анализируются пути преодоления кризисных явлений. Особенное внимание уделяется духовному развитию человека, как мощному фактору гармонизации естественной и социокультурной среды.

The article is devoted to problem of ecological and spiritual crisis of our civilization and ways of overcoming.

¹¹ „Локк криїв, яку кожний день рятують”, – казала мадам де Сталь.